

K DEVADESÁTÝM NAROZENINÁM PhDr. MIRJAM MORAVCOVÉ, DrSc.

Málokdy se poštěstí mít možnost blahopřát k devadesátým narozeninám někomu, kdo je plný sil a aktivit, a to nejen badatelských a pedagogických. Paní doktorka Mirjam Moravcová ovšem, jak ji znám (a známe se takřka třicet let), jakoby neustále byla na vrcholu svých odborných zájmů a činností. Mám tedy radost, že jí mohu k jejímu jubileu poblahopřát nejen obvyklou formou rekapitulace života a díla jubilantky, ale mohu tuto vpravdě upřímnou gratulaci směřovat opravdu osobně, navíc s očekáváním dalších zajímavých prací a spoluprací.

Potkaly jsme se s paní doktorkou Moravcovou hned v počátku mých studií na Institutu základů vzdělanosti Univerzity Karlovy. Já byla takřka čerstvou maturantkou, paní doktorka už za sebou měla vpravdě obdivuhodnou a barvitou vědeckou kariéru.

PhDr. Mirjam Moravcová, DrSc. (* 22. března 1931 v Turnově) absolvovala studium národopisu a historie na Filosofické fakultě UK (1955) diplomovou prací na téma literární produkce Karoliny Světlé jako etnografického pramenu. Původní záměr diplomové práce – zhodnotit vybrané literární dílo ve vztahu k národopisnému poznání – dovedl autorku (tehdy ještě Mirjam Starou) od kritické analýzy etnografických jevů v románech, novelách a povídkách české spisovatelky druhé poloviny 19. století až k sociálnědemografické analýze obyvatelstva v Podještědí na základě dat získaných excerpcí údajů ze sčítání lidu. Zdánlivě detail, ale ve vztahu k badatelské práci dr. Moravcové nadmíru charakteristický. Můžeme sledovat hlubokou znalost a inspiraci ikon dobové vědy (jako třeba nestorů národopisu typu Karla Chotka, Drahomíry Stránské či Viléma Pražáka), zároveň ale kritické myšlení a otevřenost novým podnětům, hledání nových a, jak se obvykle časem ukázalo, nesmírně nosných perspektiv. V letech 1954–69 působila Mirjam Moravcová ve Slovanském ústavu (resp. od roku 1964 Ústavu dějin východoevropských zemí) ČSAV. Zde se v inspiraci Lubora Niederleho věnovala slavistickým studiím s důrazem na materialitu Slovanů (oradla, textil a oděv), ale i demografii, statistice a lexikografii, později především jihovýchodních Slovanů, zejména Bulharů. Práce s archeologickými a archivními prameny, přesnost a etika odborné práce značí v této sféře zájmu jedny ze stěžejních publikací v oboru. Obrat od razantně historických témat zpět k moderním dějinám v národopisné/etnografické/etnologické optice

je v biografii doktorky Moravcové spojen s nástupem do Ústavu etnografie a folkloristiky ČSAV (1969–93). Zde se záhy stala vedoucí oddělení studia dělnictva, což jí umožnilo v průběhu dvou desetiletí koncepčně a výzkumně rozvíjet problematiku města a jeho sociálních skupin. Formulovala osy bádání v oblasti výzkumu dělnictva a v rámci týmově koncipované práce výzkumně pokrývala téma dělnického oděvu (publikováno mimo jiné v dnes již ikonickém textu *Stará dělnická Praha*, 1980). Kromě toho rozvíjela zájem i o odívání elit či měšťanských vrstev české společnosti (*Národní oděv roku 1848*, 1986), manifestace ideových postojů skrze oděvní stylizaci ji zajímala i ve vztahu k období druhé poloviny 19. století a následně i ve století 20. Další téma, téma Jihoslovanů v českých zemích, které se v její bibliografii znovuobjevuje v osmdesátých letech 20. století a lze jej chápat jako návrat k zájmu o Slované, byť v jiném čase a skrze jiné zdroje dat, se záhy intenzivně rozvine s dalším pracovním obratem. Svou badatelskou činnost totiž od roku 1993 Mirjam Moravcová realizovala na Institutu základů vzdělanosti UK, který se v roce 2000 transformoval ve Fakultu humanitních studií UK, kde jubilanťka působí dodnes. Zde se opět neváhala inspirovat novými podněty, třeba ze strany řady zde působících významných badatelů a badatelek z oblasti filosofie, historie, sociologie či psychologie, a dále důsledněji promýšlet své epistemologické pozice. Mimo jiné i ve spolupráci se zde působícími etnoložkami (Miloslava Turková, Blanka Soukupová, Dana Bittnerová) zaměřila svá bádání na studium současné „české“ společnosti v interdisciplinární perspektivě: svůj zájem o postoje majority vůči etnickým jiným (vedení pražské sekce vědecko-výzkumného Centra výzkumu vývoje osobnosti a etnicity) pak posunula do oblasti výzkumu identit (např. kolektivní monografie *Kdo jsem a kam patřím*, 2005, a řada dalších). Téma jihoslovan-ských studií se propisuje do pořádaných bienálních konferencí (od roku 2013 *Balkan expres*) včetně řady kolektivních monografií. Téma urbánních studií pak Mirjam Moravcová zúročila v konceptualizaci sborníku *Lidé města* (od 1991), na jehož základech se od roku 1999 zrodil současný časopis *Lidé města / Urban People*, který do roku 2008 vedla jako šéfredaktorka a v němž nadále působí jako členka redakční rady. Zároveň je členkou (dnes již čestnou) fakultní vědecké rady a oborové rady doktorského studia obecné antropologie.

Badatelská práce PhDr. Mirjam Moravcové, DrSc. je vpravdě ohromující. Když jsem se nyní znovu probírala jejími různými texty, zaujala mě úvodní pasáž ke studii *Týmová práce v české etnologii druhé poloviny 20. století*: „Až dozraje čas a přistoupíme k sepsání dějin české etnologie, budeme psát o úspěších, prohrách i absurditách. Dvěma absurditami uvedu svou úvahu o týmové práci

Kresba tuší, Nikolaj Stanev 2016.

českých etnologů v druhé polovině 20. století, v epoše dlouhých a složitých padesáti let, v nichž jsme svou aktivitou i laxností pomáhali profilovat náš obor. První absurditou je, že o týmové práci v české etnologii bude psát člověk, k jehož celoživotnímu pracovnímu krédu patřila obhajoba badatelské individuality, který pro sebe nárokoval samostatnost vědecké práce a hájil svobodnou volbu tématu i problému. Druhou absurditou je zvolené téma. Je tak široké, že přesahuje rámec stručného shrnujícího nadhledu, který si vynucuje rozsahem limitovaný text“ (M. Moravcová: „Týmová práce v české etnologii druhé poloviny 20. století,“ *Lidé města* 7, 2005, 2 (16): 5–28, cit. s. 6).

Na tuto citaci bych ráda navázala druhou pasáž svého blahopřání, která bude, jak jsem avizovala, osobní. Paní doktorka Moravcová totiž na IZV UK, respektive následně na FHS UK již takřka tři desetiletí zúročuje své rozsáhlé

badatelské zkušenosti a vědecko-výzkumnou erudici v pedagogické praxi. Výuka, včetně vedení bakalářských, diplomových a disertačních prací, pro ni přitom vždy byla a je zároveň rozšiřováním vlastní badatelské základny, tedy týmovou spoluprací se studenty a studentkami ve všech stupních studia. Když jsme se spolu poprvé osobně potkaly (mně bylo kolem osmnácti, paní doktorce, když to zpětně počítám, rozhodně přes šedesát), navrhla mi vzájemné oslovení „kolegyně“. Tento situační moment byl pro mě vpravdě iniciační pro mé porozumění tomu, co se může a má odehrávat v univerzitním vzdělávání. S paní doktorkou jsme poté léta spolupracovaly (nebo se i občas mýjely) na různých úrovních – byla jsem její studentkou (a pod jejím vedením jsem psala svou bakalářskou práci), v rámci magisterského studia jsem participovala na jednom z jejich výzkumných projektů (etnické minority v ČR), časem jsem se stala jí takřka rovnou ve smyslu vědecko-pedagogického úvazku na FHS UK, a nakonec dokonce ve formální rovině i její nadřízenou. Ve všech těchto různých situacích a pozicích z mého pohledu paní doktorka vždy působila a působí, adekvátně výše uvedené citaci, jako osobnost s nesmírným rozhledem a rozsahem, ale zároveň vždy reflexivní a tedy neváhající hledat, nalézt a zaujmout důkladně promyšlené vlastní pozice, které pak může předávat. Jakkoliv je sama již jistým ztělesněním „dějin české etnologie“, které se ostatně již konečně píše, včetně jejich „úspěchů, proher a absurdit“, PhDr. Mirjam Moravcová, DrSc. je pro mě nejen jejich aktivním aktérem, ale především váženým vzorem.

Milá kolegyně, vážená paní doktorko Moravcová, moc Vám děkuji za to, že jsem měla možnost se s Vámi potkat, mohla s Vámi spolupracovat, a těšit se na spolupráce příští!

Hedvika Novotná

hedvika.novotna@fhs.cuni.cz

Výběrová bibliografie Mirjam Moravcové za léta 2010–2020

Edice:

Etnické komunity v kulturní a sociální různosti. Praha, FHS UK 2010, 314 s. (ISBN 978-80-87398-08-1). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)

Etnické komunity – integrace, identita. Praha, FHS UK 2011, 359 s. (ISBN 978-80-87398-13-5) (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)

Etnické komunity. Vyjednávání pozice v majoritě. Praha, FHS UK 2012, 367 s. (ISBN 978-80-87398-28-9). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)

- Etnické komunity. Kontinuita kulturní reprodukce. Praha, FHS UK 2012, 292 s. (ISBN 978-80-87398-29-6). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)
- Etnické komunity. Lidé Bosny a Hercegoviny. Praha, FHS UK 2014, 270 s. (ISBN 978-80-87398-46-3). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)
- Etnické komunity. Balkánské cesty I. Praha, FHS UK 2015, 292 s. (ISBN 978-80-7571-002-4). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)
- Etnické komunity. Balkánské cesty II. Praha, FHS UK 2015, 314 s. (ISBN 978-80-87398-80-7). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)
- Etnické komunity. Hrdinové, šibalové, antagonisté Balkánu. Praha, FHS UK 2017, 292 s. (ISBN 978-80-7571-002-4). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)
- Etnické komunity. Neviditelní, přehlížení, zapomenutí. Praha, FHS UK 2019, 449 s. (ISBN 978-80-7571-030-7). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)

Kolektivní monografie:

- Diverzita etnických menšin. Prostorová dislokace a kultura bydlení (Diversity of Ethnic Minorities. Spatial distribution and culture of housing). Praha, FHS UK 2012, 442 s. (ISBN 978-80-87398-25-8). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)
- Festivity jako ukazatel identity a společenského směřování. (Festivity as an Indicator of Identity and Social Direction). Praha, FHS UK 2019, 631 s. (ISBN 978-80-7571-009-3). (Eds. spolu s D. Bittnerovou.)

Studie a stati:

- Sociální a kulturní různost v mezietnickém soužití. In: Etnické komunity v kulturní a sociální různosti. Praha, FHS UK 2010, s. 9–18. (ISBN 978-80-87398-02-9) – spolu s D. Bittnerovou.
- Integrace – identita. In: Etnické komunity – integrace, identita. Praha, FHS UK 2011, s. 9–14 (ISBN 978-80-87398-13-5) – spolu s D. Bittnerovou.
- Kolektivní příbytky bulharských zelinářů (Collective dwellings of Bulgarian market gardeners). In: Bittnerová, D. – Moravcová, M.: Diverzita etnických menšin. Prostorová dislokace a kultura bydlení (Diversity of Ethnic Minorities Spatial distribution and culture of housing). Praha, FHS 2012, s. 249–274 (ISBN 978-80-87398-25-8)
- Vzpomínky bulharských imigrantů na hledání místa a pojetí vlastního bydlení: léta 1946–1990. In: Bittnerová, D. – Moravcová, M.: Diverzita etnických menšin. Prostorová dislokace a kultura bydlení. Praha, FHS 2012, s. 275–312. (ISBN 978-80-87398-25-8)
- Prostorové rozmístění občanů Bulharska na území Prahy: situace 2010. In: Bittnerová, D. – Moravcová, M.: Diverzita etnických menšin. Prostorová dislokace a kultura bydlení. Praha, FHS 2012, s. 313–322. (ISBN 978-80-87398-25-8)
- Rodičovská reflexe školních konfliktů: Rusové, Slováci, Ukrajinci, Vietnamci (Parents' Reflection of School Conflicts: Russians, Slovaks, Ukrainians, Vietnamese). In: Etnické komunity. Kontinuita kulturní reprodukce. Praha, FHS 2012, s. 79–92. (ISBN 978-80-87398-29-6).
- „Bosňáci“ v reflexi české společnosti 30. let 20. století. In: Etnické komunity. Lidé Bosny a Hercegoviny. Praha, FHS 2014, s. 173–187.

- Slavnost jako výraz menšinové identity: Cyrilometodějská slavnost Bulharů v Mikulčicích. In: *Etnické komunity. Balkánské cesty II.* Praha, FHS 2015, s. 149–194.
- Etnologie a sociokulturní antropologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. *Studia Ethnologica Pragensia, Evropská etnologie dnes*, 2017 (3), s. 174–181. (Spolu s D. Bittnerovou).
- Bibliografie druhých deseti ročníků časopisu *Lidé města / Urban People*, 2009–2018. *Lidé města* 2009–2018. *Lidé města*, 20, 2018, 3, s. 563–620.
- Dvě cyrilometodějské tradice: konstrukce bulharské a české společnosti. In: Soukupová, Blanka – Godula-Weclawowicz, Róza – Karpińska, Grazyna Ewa (eds.): *Národy – města – lidé – slavnosti. Urbánní studie*, sv. 13. Praha, FHS UK 2019, s. 17–26.
- Bulharský sraz v Mikulčicích: zrození tradice nové cyrilometodějské slavnosti Bulharů v České republice. In: Soukupová, Blanka – Godula-Weclawowicz, Róza – Karpińska, Grazyna Ewa (eds.): *Národy – města – lidé – slavnosti. Urbánní studie*, sv. 13. Praha, FHS UK 2019, s. 177–190. (Spolu s K. Marholevou).
- Svátečnost migrantů v České republice: kulturní tradice mezi izolací, integrací a hybridizací. In: *Festivity jako ukazatel společenského směřování.* Praha, FHS 2019, s. 11–28. (Spolu s D. Bittnerovou).
- O povaze festivalů. In: *Festivity jako ukazatel společenského směřování.* Praha, FHS 2019, s. 29–34.
- Festivity migrantů v České republice: mezi sebeidentifikací a integrací. In: *Festivity jako ukazatel společenského směřování.* Praha, FHS 2019, s. 481–554.
- Neviditelní a zviditelňovaní Češi: Manipulace s přítomností „druhých“ na manifestních srazích Bulharů. In: *Etnické komunity. Neviditelní, přehlížení a zapomenutí.* Praha, FHS 2019, s. 257–283.
- Cesty k založení časopisu *Lidé města / Urban People*. *Osobní vzpomínky. Lidé města* 21, 2019, č. 1, s. 129–141.
- Bulharský sraz v jihomoravských Mikulčicích: inspirace pro české aktivity. *Homo Bohemicus*, [2020, 8 str. rukopisu, 7 fotografií].
- Ethnic Diaspora Festivities in the Czech Republic: Cultural traditions between isolation, integration and hybridization. Prague, FHS 2021. (odevdáno do tisku, 110 s. rukopisu (bez obrazové přílohy)).

Jubilea, nekrology:

- Pozdrav k osmdesátým narozeninám PhDr. Jarmile Šťastné, CSc. (2. 3. 1931 v Ústí nad Orlicí). *Národopisný věstník*.
- Vladimír Penčev – antropolog: iniciátor studia českých menšin v Bulharsku, organizátor týmových výzkumů Bulharů v zahraničí, učitel českých bulharistů – etnologů a antropologů. *Homo Bohemicus*, Sofie.
- Významné životní jubileum Miloslavy Turkové. *Národopisná revue* 2019, číslo 3, s. 252–254.
- In memoriam PhDr. Olgy Skalníkové, CSc. 11. 5. 1922 – 1. 3. 2012. *Lidé města*.
- Zemřel PhDr. Jiří Kořalka, DrSc. *Lidé města*, 15, 2015, 1, s. 177–182.
- Odkaz Jarmily Šťastné (2. 3. 1931 v Ústí nad Orlicí – 21. 10. 2019 v Příbrami). *Národopisný věstník* 2019, číslo 2, s. 94–96.